

Feminismul liberal contemporan

Liberalismul contemporan

- Drepturile și responsabilitățile individuale
- Libertatea de exprimare și de alegere: **poate duce la exprinări obscene, blasfemia, pornografie.**
- **Exista un drept la imagine demna**
- Liberă competiție și piață liberă:
- Garantarea protecției libertăților de către stat
- Democrația liberală este cel mai bun regim
- **Statul de drept trebuie să protejeze minoritățile împotriva voinței majoritare**
- Pluralism (e admis și extremismul) și succesiunea pașnică la guvernare.
- Participarea cetățenilor la politică, pe cât se poate în mod direct.

- **Statul bunăstării generale** (mai ales în Europa): **guvernele trebuie să intervină și să răspundă de educație, sănătate și eliminarea sărăciei..**
- **Sărăcia este mai ales responsabilitate personală.** Statul trebuie să intervină în protejarea persoanelor cu handicap, bolnave, cu dizabilități, orfani, bătrâni.
- **În Europa:** liberalii sunt mai laissez-faire, descentralizare, cu puține firme de stat sau deloc,
- **Statul** nu trebuie să intervină în valorile și credințele personale despre viața bună, nici în proiecte de viață (mai ales SUA : căutarea fericirii este problemă personală).
- **Sunt pentru libertatea de alegere în privința sarcinii.**
- **Susțin drepturile minorităților sexuale**
- **Simpatizază cu anumite idei ecologiste pentru contracararea distrugerii mediului, uneori pentru dezvoltare durabilă.**

Liberalismul bunăstării generale

- **Guvernul trebuie să intervină în favoarea categoriei defavorizate oferind anumite servicii: de educație, de acces la justiție, locuințe sociale, acces la îngrijirea sănătății (influență feministă).**
- **Rațiunile intervenției se justifică**
- **a) deontologist:** trebuie reparată o nedreptate trecută,
- **b) consecințialist:** aplicarea politicilor afirmative creează mai multă echitate socială decât neaplicarea lor;
- **c) utilitarist:** în situația în care se aplică politici afirmative se creează o bunăstare socială mai mare decât în cea în care nu se aplică aceste politici.

Feminismul liberal contemporan (critici ale liberalismului canonic)

a. **Individul este liber și rațional, capabil să facă alegeri coerente cu propriul interes.**

- **Capacitatea de raționare** distinge oamenii de animale și este fundamentul exercitării cetățeniei.
- Fără rațiune nu ar putea exista nici consimțământ, nici contract, nici guvernare.
- Rolul politicii este acela de a rezolva pașnic conflicte.

Critici feministe

- Neutralitatea de gen a individului liberal este **masculinitatea universalizată** (experiența și nevoile bărbătești extinse la ambele sexe).
- **Individul teoriei liberale este gata crescut, adult sănătos, dezlegat de obligații față îngrijirea altora**, este independent și autosuficient și, în mare măsură, destrupat.
- Sarcina, nașterea și hrănirea naturală a copiilor nu sunt „neutre la gen”, sunt stări de normalitate și experiențe femeiești pe care liberalismul nu le include în teoretizările sale.
- **Liberalismul se referă, atunci când pretinde neutralitate, doar la munca productivă, nu și la cea reproductivă** (vezi Carole Pateman, 1989).

b. **Autoritatea politică se bazează pe consimțământul de a fi guvernat.**

- Guvenarea legitimă nu poate fi formată decât cu consimțământul indivizilor liberi. Autoritatea politică se naște în urma unui **contract** între guvernați și guvernanți (Hobbes, Locke, Rawls).
- Contractul social determină autoritatea guvernării, precum și relațiile între cetățenii semnatori ai contractului.
- **Drepturile fundamentale stipulate în contract sunt la viață, libertate, proprietate.**
- Delimitează sfera publică de cea privată. Indivizi precontractuali izolați (atomizați) devin **capi de gospodărie** care intră în contract în baza faptului că sunt proprietari și își exercită autoritatea asupra copiilor și soției.

Critici feministe:

- Condiția intrării în contractul bazat pe înțelegerea voluntară este să fie **capi de familie**.
- Părțile contractuale sunt tratate ca raționale și egale, dar în toate cazurile, contractanții sunt socotiți numai bărbații.
- **Contractul social tradițional înseamnă excluderi de gen, de rasă, de clasă.** Doar bărbații înstăriți de rasă albă erau considerați membri deplin ai societății civile cu putere contractuală:

c. Statul de drept

- Omenii nu trebuie să depindă de voința altor oameni, ci de legi.. Lipsa privilegiilor în fața legii este fundamentală.
- Nu contează nici un context particular.
- Sfera privată este guvernată de legile naturii și de moralitatea privată a indivizilor, nu de guvern, legi sau opinie publică. Statul nu poate și nu trebuie să se amestece.

Critici feministe:

- Neamestecul în sfera privată este o modalitate prin care statul ignoră abuzurile și violența domestică.
- Statul nu protejează individul ca atare, ci o colectivitate (familia) în care nu se mai aplică drepturile individuale, nici ideea generală de dreptate, iar inegalitățile sunt ignorate.
- Familia este în genere departe de a fi o școală a dreptății, ci o școală în care copiii se socializează în ideea dependenței și inferiorizării femeilor și a inechității de roluri în viața privată (Susan Moller Okin, 1989).

d. Drepturile omului sunt universale

Aceste drepturi fundamentale sunt:

- la viață,
- Libertate
- proprietate,
- uneori este adăugat și dreptul la căutarea fericirii personale.

Critici feministe:

- Drepturile și libertățile formale au un rol limitat în asigurarea libertății și afirmării femeilor.
- Omogenitatea de tratament între bărbați și femei la orbirea față de diferențele culturale și de roluri între cele două sexe, mai ales în privința diviziunii muncii.
- **Este incorect ca drepturile omului să se oprească la ușa casei.**

e. Credința în egalitatea dintre oameni

- În starea pre-politică oamenii erau cu toții egali și liberi (Hobbes, Locke, Rousseau).
- Apariția familiei și a proprietății a generat inegalitatea (care, de pildă pentru Locke este rezultatul diferențelor de folosire a rațiunii și de hărnicie).
- Starea de egalitate poate să fie înlesnită prin politici de egalizare a șanselor, în mod deosebit a șanselor la educație.
- **Liberalismul bunăstării generale va opta pentru a doua variantă, devenind cel mai important aliat al feminismului.**

Critici feministe:

- Egalitatea legală nu corectează **inegalitatea reală** în privința muncii casnice, a diferenței de venituri și inegalității de acces la putere și resurse.
- **Rămânând gospodine și mame în exercițiu, femeile nu pot să fie competitori egali pe piața muncii, au un handicap real în competiție.**
- Meritocrația se aplică celor eliberați de activitățile de hrănire și îngrijire.
- Sfera privată a familiei nu are aceleași înțelesuri pentru femei și bărbați, nici **timpul liber** (viața de acasă este tratată ca relaxare și refacere după muncă în cazul bărbaților, în cazul femeilor aceasta reprezintă al doilea loc de muncă, neplătit).

Teoreticiene ale feminismului liberal:

Betty Friedan: *The Feminine Mystique* (1963)

- „Mistica feminină” este ideologia conservatoare dominantă democrațiile anilor '70: femeile își găsesc împlinirea în rolurile tradiționale de mamă și soție pe care le aleg liber în raport cu cariera și viața publică.
- „o femeie împlinită este o femeie terminată”, privată de o viață cu sens personal, ele trăind viața soțului și copiilor, dar nu și pe a lor și sunt adesea în criză existențială care duce la alcoolism și depresii.
- Este o mare greșeală să alegi între carieră și căsătorie, fiecare dintre acestea nefiind decât o parte a vieții unei persoane, nu întreaga viață.
- Soluția: au nevoie de educație și de muncă în afara casei.

Critici:

- Combinația carieră-familie are nevoie de o super-femeie.
- Toată educația ar trebui reformată încât bărbații să devină parteneri în viața privată, familia trebuie să devină o responsabilitate comună.
- Total trebuie să sprijine creșterea copiilor. Bărbații nu pot rămâne doar „câștigători ai pâinii”).
- *The Feminine Mystique*, orientează femeile să devină asemănătoare bărbaților.

În *The Second Stage (A doua etapă)* scrisă după aproape un sfert de veac, BF recunoaște faptul că egalitatea nu este cu puțință decât dacă cele două sexe sunt educate androgen.

Betty Friedan
The Feminine Mystique (1963) National
Organization for Women (1966).

Carole Pateman: *The Sexual Contract* (*Contractul dintre sexe*), 1988

- Vechea ordine de status, se modifică doar la nivelul societății civile, nu în familie

Căsătoria

- **Părțile contractante nu au fost egale, așa cum pretinde modelul clasic al contractualismului.**
- Căsătoria s-a făcut și se face prin consimțământul ambilor soți.
- **Căsătoria este necesară și primă în raport cu contractul social.**
- **Contractul social se face între „capi de familie”.**
- Femeile intră în mod liber în contractul dintre sexe.
- **Prin acest contract, ele au consimțit să se plaseze în poziție subordonată față de soț și să renunțe la a fi parte a contractului social.**

- **Contractul social fratern al modernității a consacrat puterea unor bărbați în contextul sferei publice, aservirea femeilor în sfera privată și excluderea lor din sfera publică.**
- Chiar și atunci când nu sunt excluse din sfera publică, femeile sunt practic absente și marginalizate din cauza asocierii lor cu roluri reproductive.
- Corporalitatea femeiască trebuie să capete o altă semnificație politică, astfel încât să nu ducă nici la evitarea responsabilităților de naștere și creștere a copiilor, dar nici la ieșirea femeilor din statutul de subiect politic, dacă ele dau curs facultăților reproductive.

- “Construcția diferenței de sex ca diferență politică este centrală societății civile...Dreptul patriarhal al bărbaților asupra femeilor este înfățișat ca reflectând ordinea naturală” (Pateman, 1988, p.17).
- Nerecunoașterea capacității contractuale a femeilor a condus la drepturi aproape absolute ale bărbaților asupra acestora.
- Distincția canonică public-privat conduce în mod necesar la perpetuarea patriarhatului în interiorul familiei.
- Contractul conjugal: femeile nasc copii, îi cresc și îngrijesc bărbați iar bărbații câștigă pâinea, intră în relații cu alți „capi de familie”, ei având independență și disponibilitate să intre și acționeze în sfera publică.
- Bărbații intră în „**contract social fratern**”. În abordările neocontractualiste contemporane (Rawls, de ex.) conceptul folosit în sensul părților contractante se referă explicit la „capi de familie” și implicit la bărbați.

Prostituția

- In teoriile nefeministe, prostituția este tratată ca o formă de exercitare a dreptului de proprietate asupra propriei persoane.
- Munca sexuală este o formă de muncă, exact ca și altele în care ne folosim corpul ca să ne câștigăm existența.

Pateman:

- analogia cu alte munci este greșită, căci relația trupului cu sinele este inseparabilă în contextul identității personale. Nu trupul meu se prostituează, ci eu ca persoană.
- **Prostituata nu vinde clienților un simplu serviciu ca să le satisfacă acestora nevoi biologice, ci mai degrabă o imagine: aceea a dominării femeilor de către bărbați.**
- **Părțile contractului sunt inegale și în căsătorie și în prostituție.**
- Prostituția este, cel puțin simbolic, **o formă de sclavie civilă**, datorată diferențelor de venituri care conduc la dependența materială a femeilor de bărbați.
- Teoriile contractualiste ascund o inegalitate și o asimetrie de proporții între „părțile contractante”.
- Vezi pentru România: **Alina Tăriceanu: *În cine dăm cu piatra: Prostituția, politici și practici*** (Polirom, Iași, 2014)

Susan Moller Okin *Justice, Gender and Family*

(1989):

- Dreptatea este un concept central al teoriei politice cu referire la sfera publică. Dar prima școală de socializare pentru dreptate este reprezentată de familie. **Adesea familia este locul abuzurilor și discriminărilor de gen. A rezuma problema dreptății la sfera publică conduce la un risc major în privința exercitării drepturilor.**
- Principiile dreptății trebuie extinse atât în sfera privată a familiei prin asigurarea drepturilor individuale și la acest nivel (protecția față de abuzuri), cât și în sfera publică, prin asigurarea egalității de șanse.

Is Multiculturalism Bad for Women?

- Multiculturalismul înseamnă sistematic a împiedica statul să intervină în violențele specifice împotriva femeilor în numele drepturilor colective ale minorităților și a respectării specificului cultural.

Susan Moller Okin

Women in Western Political Thought (1979), *Justice, Gender, and the Family* (1989), and

Is Multiculturalism Bad for Women? (1999)

Idei politice cadru ale feminismului liberal

- **Tratamentul preferențial și politicile afirmative** sunt compatibile cu liberalismul în valorile esențiale ale acestuia **doar ca măsuri tranzitorii, până la asigurarea echilibrului de gen la angajare și promovare, până când egalitatea *de jure* va deveni egalitate *de facto*.**
- **Educația androgenă.** Patternul tradițional este ca băieții să fie educați spre raționalitate, ambiție, independență iar fetele spre sensibilitate, grijă și dependență.
- **Statul să intervină în contracararea conservatorismului în educație,** pentru că acest tip de stereotipuri limitează posibilitățile individuale de dezvoltare.
- Bărbații și femeile trebuie eliberați de barierele înguste ale unor constructe culturale reduționiste în favoarea unor identități androgine mai sănătoase.
- Personalitatea androgenă combină trăsături feminine: grijă, cooperare, compasiune, tandrețe, sensibilitate, cu trăsături masculine: agresivitate, spirit de conducere, inițiativă, orientare spre competiție.

Critici feministe ale feminismului liberal

Comunitarismul:

Jean Betke Elshtain (1981). Trei eșecuri majore ale feminismului liberal (în *Public Man, Private Woman (Bărbatul public, femeia privată)* 1981:

- Ideea că **femeile pot să fie ca bărbații** dacă își formează mintea în acest sens. Feministele liberale au evitat problema controverselor biologic-cultural și relevanța diferențelor, de teamă că acestea sunt opresive pentru femei și astfel au crezut excesiv că suntem produsul strict al mediului și socializării. **Natura nu poate fi total depășită.**
- Ideea că cele mai multe **femei vor să fie ca bărbații**. Există destule femei care preferă să aibă roluri tradiționale, ca alegere personală, nu neapărat din cauza îndochinării patriarhale. Anii investiți în rolul de soție și mamă nu au valoare pentru identitatea personală.
- Ideea că **femeile ar trebui să fie ca bărbații** și să aspire la valori masculine, să se arate mai puțin emoționale, mai competitive, mai individualiste: conduce la pierderea **mării lor abilități de a crea și menține comunități**.

Critici din partea feminismul socialist

Alison Jaggar (1983). *Feminist Politics and Human Nature (Politica feministă și natura umană)*:

- liberalii, inclusiv cei feminiști practică un „**dualism normativ**”.
- Tratează activitățile mentale ca exclusiv umane și net superioare celor legate de trup, pe acestea din urmă socotindu-le animalice.
- Astfel s-a născut și diviziunea sexuală a muncii, bărbații distanțându-se de trupesc pe care l-au lăsat, ca activitate, femeilor. Ei și-au cultivat mai ales activitatea minții.
- Femeile trăiesc preponderent într-un nod de relații pe care le perpetuează și dezvoltă, se definesc în termeni relaționali (ca soții, mame, fiice, surori).
- Copilul nenăscut nu este izolat, ci se dezvoltă în altă persoană, apoi după ce se naște este complet neajutorat și nicidecum independent. Fără îngrijire nu poate supraviețui.
- **Viața oamenilor este mai degrabă un șir de interdependențe. Indivizii nu sunt abstracți, ci foarte concreți.**
- **Suntem creații ale propriilor noastre comunități.**

Ce datorăm feminismului liberal?

- liberalismul: alianță cu feminismul drepturilor, insistă asupra depășirii obstacolelor în autoafirmare și mai puțin pe victimism.
- Sprijină, strategiile de afirmare mai accentuat decât pe cele protective
- conduce la politici care contribuie la autonomizarea mai mare a indivizilor față de alți indivizi și față de stat.

Cu argumente liberale contemporane s-a pledat și obținut

- dreptul la contracepție și avort (dreptul de proprietate asupra facultăților reproductive, dreptul la liberă alegere, la planificare familială),
- restrângerea sexismului în instituții și în media (egalitate de tratament, dreptul la o imagine demnă),
- reformarea sex-rolurilor, eliminarea sexismului în educație și din practicile instituționale, accentuează asupra integrității, reciprocității și parteneriatului de gen în viața publică și privată.
- legi anti-pornografie și anti-prostituție (anti sclavie sexuală și pentru imagine demnă).
- Actual, discuțiile asupra dreptului la viață privată vizează în mod deosebit dreptul femeilor la privatitate în interiorul familiei, accentul pe asigurarea dreptului persoanei de a-și controla o parte a vieții proprii.

Câteva observații despre feminismul liberal românesc actual

- S-a dezvoltat după 1989, plecând de la un cocktail diferit de conservatorisme specifice anilor 90: stânga colectivistă și dreapta intelectuală (vezi în acest sens lucrările M. Miroiu: România. *Starea de fapt 1997: coautoare, Societatea retro, 1989, Drumul către autonomie, 2004.*
- A fost legat fundamental de mișcările de democratizare, drepturile omului și drepturile minorităților
- Nu s-a putut raporta la nedreptățile liberalismului de tip vestic, ci la cele ale conservatorismului de stânga și de dreapta.
- A insistat asupra individualismului și autonomiei personale în contrapartidă față de colectivism și patriarhat
- S-a sprijinit intelectual pe școala masterală de Studii de Gen și Politică din SNSPA (din 1998), Grupul de studii de Gen UBB și organizațiile AnA și Fila, precum și pe programele UNDP
- S-a putut alia foarte rar cu PNL și PSD, mai des cu PDL, actual cu Mișcarea România Impreună (programatic).
- A avut un rol în sprijinirea legilor pentru combaterea discriminării și egalității de șanse (inclusiv ca principiu constituțional, cu sprijinul unor deputați PNL și PD: Valeria Mariana Stoica, Mona Muscă, Valeriu Stoica, Emil Boc, Ekstein Kovacs Peter (UDMR)

- Și-a aflat o tribună de exprimare în Colecția de studii de gen (Polirom), *Revista 22*, *Observatorul cultural*, precum și cu *AnALize*, revista de Studii de Gen a Societății AnA.
- A preferat confruntarea intelectual-civică în raport cu protestul stradal și confruntarea politică, dar s-a aliat cu protestele organizate de Coaliția Împotriva Violenței. A organizat un protest, în anul 2000, împotriva sexismului în mass-media
- A preferat cooperarea cu politicieni receptivi: vezi principiul constituțional și legea egalității de șanse
- Este criticat de către autoare și școli de gândire socialiste și radicale și denigrat de către conservatorii intelectuali și religioși.
- Autoare:
- http://www.polirom.ro/catalog/colectii/studii-de-gen/pagina_01_titlu_ASC.html

A devenit mainstream și este contestat chiar din interiorul feminismului

Riscuri si probleme actuale

- Neoliberalismul global si diminuarea politicilor welfare
- Daca si cum e cu putinta un feminism neoliberal (tributar pietei)?
- Liberalismul etic, o traditie mereu ignorata
- Răspândirea iliberalismului face necesară reactualizarea feminismului liberal.

Feminismul neoliberal.

- Acuza principală: feminismul neoliberal secătuieste substanța feminismului adevărat.
- Neoliberalismul funcționează ca o fantomă tip bau-bau
- Să îți imaginezi un feminism unic și adevărat este dogmatism pur.
- Feministele nu sunt victime pasive, ele reacționează în context.
- Un feminism al acțiunii înseamnă să ne gândim ca actori politici și să imaginăm soluții politice alternative (se apropie de alterglobalism: mișcări pentru dreptate globală).
- Are baze empirice, ca orice ideologie, în felul în care oamenii își formulează opiniile despre politică și proiectele politice.
- Actual este o contrapondere necesară la populisme, conservatorisme și extremismisme izolaționiste.
- Este foarte explicabil ca ingredient al globalismului cosmopolit.